

alimara

REVISTA DE TREBALL SOCIAL
NÚMERO 49 / SEGONA ÈPOCA / JUNY 2002

Consell de
Mallorca

alimara

Núm. 49

Segona època, juny 2002

Edita: Consell de Mallorca
Departament de Serveis Socials
General Riera, 67
07010 Palma
Tel: (971) 76 07 62
Fax: (971) 76 10 29

Equip editor: Jaume Mateu Martí
Catalina Garcia Garí

Portada: Sense títol
Aleix F. Serra (8 anys)

Maquetació
i impressió: Esment, centre especial de treball d'AMADIP

Dipòsit legal: PM-128-1987

ISSN: 1778-2166

Els articles d'aquesta revista expressen únicament l'opinió dels seus autors.

SOCIETAT I IMMIGRACIÓ A MALLORCA

Sílvia Clemente Lapena,
Jesús Están Camino i
Pilar Loureiro Campos.

*Assessors tècnics docents de l'Àrea de Compensació Educativa.
Direcció General d'Ordenació i Innovació.
Conselleria d'Educació i Cultura del Govern de les Illes Balears*

Els moviments migratoris són un fet habitual dins els canvis socials dels darrers anys. Els desplaçaments de població són deguts a diverses raons, però, sobretot, als desequilibris en el benestar material entre diverses zones del planeta.

Les Illes Balears, com a regió autònoma amb elevat poder de renda i en un enclavament geogràfic apropiat, no han estat alienes a aquest fenomen.

Quan s'emprèn el procés migratori i un cop s'aconsegueix una estabilitat social i laboral i, freqüentment, es pren la determinació de viure en un lloc diferent del país d'origen, aquestes persones fan el reagrupament familiar del cònjuge i els fills.

A partir d'aquesta nova realitat, cal una reflexió. La convivència i el respecte entre persones d'origens culturals diferents ens ha de fer cercar estratègies per promoure una bona relació, amb respecte a les diferències, però, alhora, en el marc d'un projecte comú per poder ser membre de la societat en igualtat de llibertats i oportunitats.

Això vol dir que les intervencions educatives han de néixer i desenvolupar-se en el marc de la comunitat educativa entesa en un sentit ampli. És un repte educatiu, però, que no només afecta les escoles. No parlem, únicament, d'un context escolar, sinó d'un context educatiu. Es tracta d'una responsabilitat social. Treballar per a la convivència és treballar per a la participació social.

Pel que fa a l'escolarització de l'alumnat de famílies immigrades, s'ha de tenir en compte que en cal un tractament específic, perquè aquests infants tenen una tradició cultural diferent, tant des d'un punt de vista de les creences com d'hàbits de convivència, la qual cosa exigeix un tractament de la qüestió fet des del respecte i amb voluntat de diàleg.

EDUCACIÓ I IMMIGRACIÓ

Els mitjans de comunicació es fan ressò cada dia del degoteig continuat d'alumnat estranger que arriba als nostres centres. El professorat es troba desbordat. A partir d'un Pla d'acolliment del centre i dins un marc de responsabilitat on tothom estigui en disposició de donar resposta a la situació en què vivim, és necessari organitzar una sèrie d'estratègies que facilitin la rebuda a l'alumnat nouvingut i garanteixin la continuïtat de la feina tant per a la resta de

l'alumnat com per al professorat, així com la creació de les condicions necessàries per a garantir una bona convivència.

Cal que tots els àmbits educatius coneguïn la realitat. Parlar a les aules, com una primera passa, del procés migratori que sacseja la realitat no és gratuït, sinó que és del tot necessari per tal de garantir la construcció d'un país solidari i respectuós amb els drets de ciutadania de totes les persones que hi viuen. El fet de tractar a l'escola temes que ens afecten a tots, servirà per ensenyar els infants, des de ben petits, a reflexionar i a desenvolupar el pensament crític. Però això no basta. D'acord amb l'objectiu de treballar una educació en valors, l'escola ha de reconèixer l'existència d'actituds socials excloents i discriminatòries, i treballar per a garantir una autèntica educació en valors i en la diversitat.

Cal que els infants i joves coneguïn, amb un sentiment d'empatia, la situació actual, des de la seva realitat més propera fins a la configuració global del món. Han de conèixer les desigualtats socials i els drets humans, i preparar des d'aquesta perspectiva camins facilitadors per a la convivència.

Convé insistir que un bon treball globalitzador de la temàtica de la immigració hauria de partir d'un treball compartit per tota la comunitat educativa a la qual va dirigida la proposta.

TRACTAMENT EDUCATIU AMB ALUMNAT ESTRANGER

Els principis que han d'impregnar l'atenció educativa quant al reconeixement de l'alumnat i al tractament a la diversitat, han de partir dels conceptes de normalització i d'igualtat d'oportunitats.

Un dels objectius bàsics dins l'àmbit educatiu és el de preveure, treballar i aplicar estratègies facilitadores per a un adequat procés de socialització de l'alumnat, a qualsevol edat, de qualsevol procedència i de qualsevol tipus de pertinença social.

D'acord amb els drets dels infants, una de les mesures d'obligat compliment en l'àmbit educatiu consisteix a donar una plaça escolar a qualsevol infant/jovè que arribi a les Illes Balears i que estigui en edat d'escolarització obligatòria. Aquesta mesura es compleix rigorosament, però s'aplica dins un dèficit d'infraestructura d'espais escolars.

Hi ha més població d'incorporació tardana, encara avui, als centres públics que als centres concertats, però es treballa per possibilitar una distribució equilibrada d'aquests alumnes entre els centres sostinguts amb fons públics en condicions que afavoreixin la seva inserció, tot evitant la seva concentració o dispersió excessiva.

En el cas de l'alumnat procedent de països estrangers i segons l'edat, la situació social i familiar que viu i el moment d'incorporació al sistema educatiu de les Illes Balears, hi ha característiques que cal incorporar a la reflexió pedagògica prèvia a l'aplicació de qualsevol estratègia organitzativa a fi de facilitar el seu procés de socialització dins un medi que li és desconegut i que a priori moltes vegades pot semblar amenaçador per a ambdues parts.

És necessari, doncs, partir del coneixement i reconeixement de les característiques que sol presentar l'alumnat estranger en el moment d'arribada a un centre escolar per tal d'elaborar estratègies d'acolliment i d'atenció educativa que

ens condueixin a afavorir l'èxit personal i curricular, aplicant així els principis de normalització i d'igualtat d'oportunitats.

- Culturalment té unes característiques molt diferenciades, ja que prové de països diferents. Ser estranger no és una condició unificadora, cal conèixer característiques culturals, lingüístiques i religioses perquè la seva resposta va íntimament lligada al referent cultural que constitueix el seu marc referencial de vida. Sempre hem de partir de la història personal i dels coneixements previs dels infants i joves que s'incorporen a les aules.
- Els motius familiars per iniciar un procés migratori són diferents i generen una vivència de la nova situació que condiciona les relacions de la família a nivell intern, de la família a nivell social i de l'infant/jove en referència a la seva nova situació escolar i de relació amb companys i companyes.
- Els sistemes educatius dels quals prové són, novament, diversos i cal conèixer les característiques més generals dels esmentats sistemes per tal de començar allà on l'alumnat va deixar el seu itinerari educatiu en el país de procedència. Cal tenir present, també, que en ocasions el nou alumnat arriba amb una mancança afegida per una escolarització irregular o nul·la, la qual cosa ens obligarà a implantar estratègies educatives molt específiques.
- El moment d'arribada al centre escolar no és previsible i en moltes ocasions es van incorporant durant tot el curs escolar.
- Les característiques lingüístiques dels alumnes immigrants, són molt diferents segons els països d'on provenen.
- A les etapes d'infantil i primària, els infants són molt receptius. És en aquesta època quan estan elaborant les seves actituds, valors i percepcions envers persones, situacions i experiències. Convé, per tant, tenir presents els valors culturals de procedència. En qualsevol cas, sempre es mereixen el respecte que únicament ens pot generar el coneixement. Hem de tenir en compte que aquests valors culturals formaran part, tant si ho volem com si no, dels valors que constituïran el referent de convivència del grup/classe.
- Quan ens referim a un alumnat en edat preadolescent o adolescent que coincideix amb l'ensenyament secundari, hem de tenir present que passa per un moment personal, propi de la seva edat, de reafirmació del propi jo en contraposició a l'adult, i que quan parlem d'alumnat estranger que viu un procés migratori, podem afegir que en aquest moment part de la seva reafirmació pateix o pot patir un qüestionament de la seva identitat en un context aliè i que aquesta situació li pot generar inseguretats i desenvolupar, en conseqüència, actituds de rebuig i fracàs escolar.

Volem fer especial menció a aquest tema perquè sembla evident que les famílies que arriben a les Illes Balears es troben amb no poques dificultats: els processos de regularització, el desconeixement del nou país quant a serveis i recursos, la manca de formació específica o de reconeixement per trobar treball, el problema de l'habitatge, els mecanismes de participació social... Està clar que tota la família haurà de fer un procés d'adaptació.

I els infants? Com viuen els infants aquest procés? Els adults, a partir de la necessitat o la reflexió, prenen decisions, mentre que els infants naturalment, no,

perquè no han interioritzat el canvi quan ja es troben en un país diferent, lluny dels padrins, dels amics...un altre paisatge, un altre clima, altres menjars, altres costums, gent diferent, una nova llengua... altre sistema educatiu (si en el millor dels casos han estat escolaritzats en el seu país d'origen)...Com viuen els infants aquest procés? Quins mecanismes defensius estableixen? Com canalitzen les seves emocions?

La presència d'aquests alumnes d'origen estranger és un repte per al sistema educatiu. L'escola ha d'adaptar-se a aquesta nova realitat on tots els agents socials tenen un paper importantíssim en la construcció d'un nou model, i encara més: l'escola ha d'acompanyar l'alumnat en el reajustament del procés d'identitat que li tocarà viure.

La noció d'identitat o la representació mental que cada persona construeix basant-se en els seus sentiments, capacitats, records i projectes referits a si mateix, es basa en la interpretació de les experiències viscudes que serveixen per afrontar noves situacions i es va transformant en funció d'aspectes del passat i els projectes de futur.

Tot aquest procés l'infant no el viu tot sol. Ha de projectar els conflictes d'identitat, de maduració, d'incerteses, a fi de trobar respostes que l'ajudin a estructurar-se.

El nin o la nina es trobarà sol i indefens davant l'allau de canvis que viurà i on els patrons culturals bàsics de la família i de l'escola seran diferents, la qual cosa podrà suposar un risc en el procés de maduració global i de socialització, i això podria desenvolupar conductes negatives.

El professorat ens haurem de replantejar la nostra feina des d'una altra perspectiva si volem tenir en compte les diferents cultures que interactuen en els nostres centres. En aquest procés, l'escola hi juga un paper molt important. Pot ser de molta utilitat que el professorat ens documentem sobre els trets culturals més característics dels països d'origen dels nostres alumnes.

FORMACIÓ

L'actual situació multicultural de la societat exigeix acostar les polítiques educatives a les necessitats socials i preparar els professionals de l'ensenyament per actuar d'acord amb la nova realitat.

Com es recull al llibre *Educació i Immigració – Els reptes educatius de la diversitat cultural i l'exclusió social*— Francesc Carbonell (coordinador). Editorial Mediterrània, cal reconèixer que ha estat insuficient la formació que ha rebut el professorat, avui en exercici, sobre qüestions relacionades amb les migracions internacionals, les societats multiculturals, i sobre les causes i les conseqüències educatives de les situacions d'exclusió social de determinats col·lectius.

En els següents paràgrafs incorporam algunes idees de l'esmentat llibre, perquè pensam que l'autor planteja, de manera seriosa, la necessitat de formació, les mancances actuals i els principals reptes.

La formació és un tema prioritari davant la situació actual en qualsevol àmbit. En el tema que ens ocupa seria urgent oferir al professorat:

- Formació en estratègies metodològiques per donar competència comunicativa als alumnes nouvinguts.
- Programes d'acceleració d'aprenentatges instrumentals bàsics.
- Formació en valors: coneixement i respecte a l'altre.

- Plans d'acolliment als centres.
- Plans d'acció tutorial.
- Formació en el disseny de programes que afavoreixin la construcció d'un nou concepte de ciutadania.

S'hauria d'analitzar quines han de ser les prioritats dels estudis bàsics i inicials dels professionals que volen dedicar-se al món de l'educació si volem capacitar realment els professionals per a donar resposta a una societat cada vegada més complexa, en la qual s'espera que els educadors ensenyin també "a conviure i a ser" (Informe Delors). En aquests moments les Facultats de Ciències de l'Educació de diferents Comunitats Autònomes (CA) estan treballant per modificar i orientar de nou els actuals estudis de magisteri.

La primera qüestió que cal plantejar-se és la necessitat d'una formació específica sobre la relació entre l'exclusió social, la diversitat cultural i l'educació. Una bona formació bàsica sens dubte desenvoluparia algunes de les capacitats necessàries per donar una resposta adequada als reptes de l'educació del segle XXI.

No n'hi ha prou a tenir uns serveis educatius especialitzats. Cal que, el mestre, des de la seva formació inicial, a Magisteri, pugui rebre una formació específica i l'acreditació corresponent.

La reforma esmentada del pla d'estudis per a la titulació de mestre amb aquesta especialitat hauria de tenir en compte:

- Formació dedicada a les relacions entre sociopolítica i educació, que formin, més que informin, sobre aspectes com: estats del benestar, liberalisme econòmic, globalització i les seves repercussions educatives, consumisme, alienació i educació.
- Formació sobre exclusió social, diversitat cultural i educació, sobre les característiques socioculturals d'aquest alumnat i de les seves famílies, sobre construcció identitària en un context de marginació social.
- Formació en l'estudi de les mesures dirigides a afavorir l'acollida i la inserció social dels infants i joves amb mesures judicials, d'alumnat en greu risc de desemparament, d'infants de famílies desestructurades amb risc de marginació que presenten inadaptacions escolars i/o socials.
- Coneixement de tota la xarxa de serveis externs als centres per prevenir el maltractament d'infants, el maltractament entre iguals, la inadaptació social i els conflictes judicials.
- Tècniques de treball comunitari amb les diferents institucions.

Però no seria suficient ampliar els continguts, s'hauria de modificar profundament l'enfocament, l'orientació i la metodologia d'aquests estudis per tractar adequadament els reptes de l'educació de l'informe Delors de la UNESCO, abans esmentat. Caldria tenir en compte:

- Formació sobre les característiques cognitives, socioafectives i culturals i els diferents estils d'aprenentatge que es deriven del context familiar, allà on s'ha desenvolupat l'infant.
- Formació sobre la relació interactiva entre el context sociocultural dels alumnes i la cultura majoritària, així com el propi context sociocultural de l'educador.

- Formació sobre les estratègies tècniques i de gestió educativa contra la marginació social i cultural.
- Formació de les actituds, les conviccions, les habilitats professionals i socials de l'educador.
- Formació per evitar el malestar docent i les tècniques de resolució de conflictes (negociació, mediació, habilitats socials), recursos d'aula, dinamització de grups. Educació en valors, educació per a la tolerància, tècniques de reforçament de l'autoestima, tècniques de treball amb famílies, tenint en compte els nous models en la societat actual, la competència parental i la responsabilitat social de tota la comunitat envers els nous ciutadans i ciutadanes, actualment en procés de formació.
- Formació en estratègies metodològiques.

Aquesta formació, hauria de ser també accessible als professionals de l'educació actualment en exercici, mitjançant l'oferta ordinària de formació permanent.

L'ESCOLARITZACIÓ DE L'ALUMNAT ESTRANGER EN XIFRES

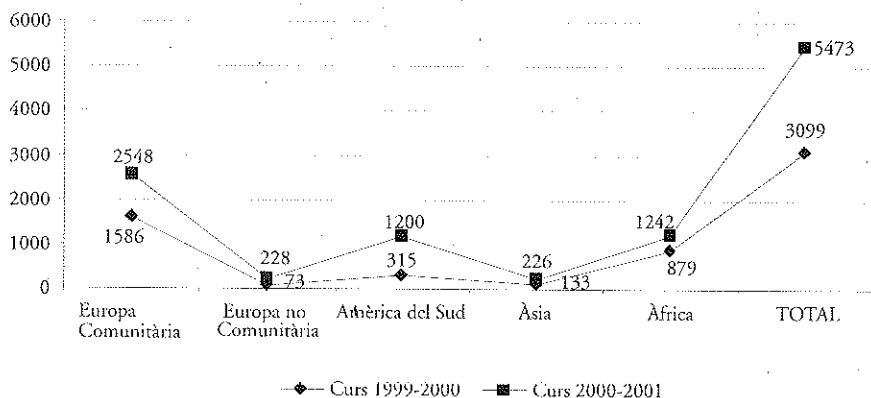
Gràfiques i interpretació de dades cedides per "Gadeso" (Gabinet d'Estudis Socials) a partir de la informació proporcionada per la Direcció General de Planificació i Centres de la Conselleria d'Educació i Cultura.

En aquest apartat tractam la participació dels alumnes immigrants en el sistema educatiu de les Illes Balears, tenint en compte les variables següents: origen geogràfic, nivell d'escolarització i principals països de procedència del curs acadèmic 2000-2001.

Segons les dades de la Conselleria d'Educació i Cultura, en el curs escolar 2000-2001, el total d'alumnat estranger matriculat fou de 5.473 alumnes pel que fa a l'educació infantil, primària i secundària a les Illes Balears.

En relació amb el curs acadèmic anterior (1999-2000), l'escolarització de l'alumnat d'origen estranger suposa aproximadament un increment del 76,6%, passant d'un total de 3.099 alumnes a 5.473.

Evolució de l'escolarització d'alumnes estrangers

Font: Elaboració de "Gadeso" a partir de les dades proporcionades per la Conselleria d'Educació i Cultura per a l'any 2000-2001 i les dades publicades a l'informe: "Els immigrants extracomunitaris a les Illes Balears" del curs 1999-2000

Per procedències, aquest increment en la població escolaritzada es deu principalment als alumnes que provenen de l'Europa Comunitària (majoritàriament d'Alemanya i Regne Unit), tot seguit dels de l'Àfrica (Marroc) i Amèrica del Sud (Colòmbia, Argentina i Equador).

Quant al total d'alumnes escolaritzats en el mateix curs acadèmic (2000-2001), el 4,5% són alumnes estrangers, la qual cosa suposa que de cada 100 alumnes escolaritzats, entre 4 i 5 són estrangers. Aquest alumnat estranger és major en l'educació infantil (4,7%) i primària (4,9%) que a l'educació secundària (3,8%)

Taula 1. Escolarització d'alumnes curs 2000-2001, per nivell educatiu

	Total alumnes escolaritzats	Total alumnes estrangers	Proporció d'alumnat estranger respecte al total
Educ. Infantil	24.827	1.179	4,7 %
Educ. Primària	56.198	2.768	4,9 %
Educ. Especial	471	10	2,1 %
Educ. Secundària	39.759	1.516	3,8 %
TOTAL	121.255	5.473	4,5 %

Font: Elaboració de "Gadeso" a partir de les dades proporcionades per la Conselleria d'Educació i Cultura. Actualitzat a 10/05/2001

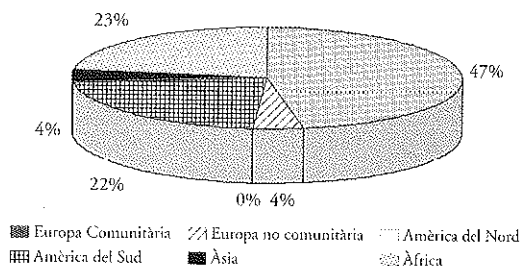
Taula 2. Procedència d'alumnes estrangers curs 2000-2001

PROCEDÈNCIA		
Europa comunitària	2.548	46,6 %
Europa no comunitària	228	4,2 %
Amèrica del Nord	27	0,5 %
Amèrica del Sud	1.200	21,9 %
Àsia	226	4,1 %
Àfrica	1.242	22,7 %
Austràlia	2	0,0 %
TOTAL	5.473	100 %

Font: Elaboració de "Gadeso" a partir de les dades proporcionades per la Conselleria d'Educació i Cultura. Actualitzat a 10/05/2001

En analitzar aquestes dades per procedència, cal fer esment que un 46,6% procedeixen de l'Europa Comunitària. Els dos grups extracomunitaris amb major presència són el col·lectiu que prové d'Àfrica, amb un 22,7%, i el procedent d'Amèrica del Sud, amb un 21,9%.

Procedència d'alumnes estrangers curs 2000-2001

Font: Elaboració de "Gadeso" a partir de les dades proporcionades per la Conselleria d'Educació i Cultura

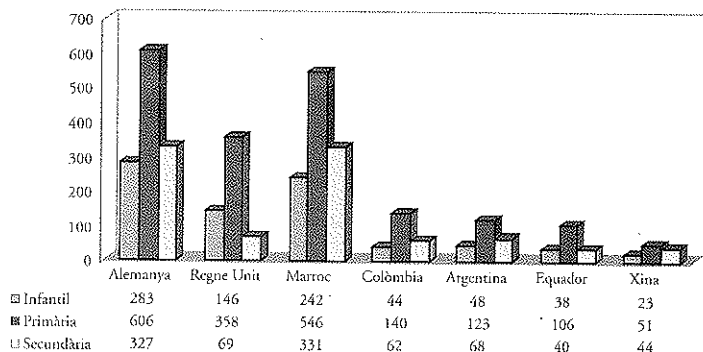
Taula 3. Principals procedències de l'alumnat estranger

Núm. Ordre	Procedència	Alumnes escolaritzats	% respecte del total d'alumnes estrangers
1	Alemanya	1.216	22,2 %
2	Marroc	1.119	20,4 %
3	Regne Unit	673	12,3 %
4	Colòmbia	246	4,5 %
5	Argentina	239	4,4 %
6	Equador	184	3,4 %
7	Xina	118	2,2 %

Font: Elaboració de "Gadeso" a partir de les dades proporcionades per la Conselleria d'Educació i Cultura

D'aquesta forma podem veure com del total d'alumnes que provenen d'Àfrica són en la seva majoria del Marroc, mentre que els que arriben d'Amèrica del Sud, provenen de diferents països: Colòmbia, Argentina, Equador... Pel que fa als alumnes de l'Europa Comunitària, són d'origen alemany i en segon lloc, del Regne Unit.

Principals procedències per nivell educatiu

Font: Elaboració de "Gadeso" a partir de les dades proporcionades per la Conselleria d'Educació i Cultura

Cal evidenciar el fet que les dades a les quals fem referència van canviant cada dia, són dades estimatives i provisionals, ja que l'escolarització d'alumnes d'origen estranger no sols es dona a l'inici del curs, sinó que durant tot el curs escolar es produeixen noves incorporacions.

De totes formes, aquestes dades ens donaran una visió més o menys ajustada de la situació d'escolarització dels alumnes immigrants en el sistema educatiu de les Illes Balears.”

PROGRAMES I ESTRUCTURES ORGANITZATIVES DE SUPORT A L'ALUMNAT

Compensació educativa

Desenvolupament del marc legislatiu

El principi d'igualtat d'oportunitats en educació implica evitar que les desigualtats i els desavantatges socials i culturals dels alumnes acabin convertint-se en desigualtats educatives, i és per això que es posen en marxa una sèrie de mesures mitjançant el desenvolupament legislatiu corresponent:

Constitució Espanyola	Declara el dret a l'educació en condicions d'igualtat d'oportunitats
Reial Decret 1174/1983, de 27 d'abril	Desenvolupament de mesures polítiques de caire compensador.
Llei Orgànica 8/1985, de 3 de juliol	Defineix el dret a l'educació sense limitacions per raons socials, econòmiques o de residència.
Llei Orgànica 1/1990, de 3 d'octubre, d'Ordenació General del Sistema Educatiu (LOGSE)	Dedica el seu Títol V a la compensació de les desigualtats.
Llei Orgànica 9/1995, de 20 de novembre, de la Participació, l'Avaluació i el Govern dels Centres Docents (LOPAG)	Defineix la població escolar amb necessitats educatives especials.
Reial Decret 299/1996, de 28 de febrer	Orderna les accions dirigides a la compensació de desigualtats en educació.

El destinatari del programa de Compensació educativa és l'alumnat amb una situació cultural, social, familiar, econòmica, de procedència, de residència o de salut que provoca una desigualtat en educació.

Formen part d'aquest grup d'alumnat una sèrie d'infants, que a més a més de reunir les característiques anteriors, compleixen les condicions següents: minories ètniques i culturals, alumnat immigrant i/o temporer amb desconeixement de la cultura i de les llengües de les Illes Balears, alumnat d'incorporació tardana, de famílies desestructurades amb risc de marginació, inadaptació escolar i social, alumnes en declaració de desemparament i/o amb mesures judicials.

També són objecte d'atenció els infants i joves ingressats a l'Aula Hospitalària de Son Dureta i tots aquells que es troben en una situació de convallescència perllongada en el domicili particular. (Servei d'Atenció Educativa Domiciliària).

Actualment, en parlar de compensació educativa, diferents autors qüestionen el terme emprat per definir aquest suport.

Efectivament, la paraula “compensació” o “compensatòria” fa esment a “dèficits” que suposadament caldria compensar, sense tenir en compte els valors que l'alumnat du implícits. No es tracta tant de compensar com de reconèixer l'altre.

El punt de vista de Compensació de les desigualtats tal com es va entendre amb la LOGSE, en la línia de compensar dèficits ha evolucionat, perquè segons *José Antonio Jordán*, professor de Pedagogia Sistemàtica i Social de la Universitat Autònoma de Barcelona, “els professionals de l'educació sovint han etiquetat els alumnes diferents com alumnes deficients, pensant que la seva presència baixa la qualitat de l'ensenyament i augmenta la conflictivitat en els centres escolars, mostrant expectatives més baixes cap a les seves capacitats, ignorant els seus referents culturals i orientant la seva formació directament al món laboral.”

Altres professionals han practicat el culte a la diversitat cultural de manera simplista i folklorica, legitimant, encara més, les diferències enteses en sentit negatiu.

Sembla, doncs, que el concepte que s'empra habitualment, no és prou afortunat. El que sí s'ha de compensar de manera urgent és la realitat social dels col·lectius més necessitats i marginats dirigint tots els esforços polítics en la línia de treballar per la justícia social.

L'escola ha d'impedir que les diferències acabin convertint-se en desigualtats, enteses com una mancança dels drets fonamentals de la persona i limitant, per tant, les possibilitats de tots els ciutadans.

El programa pretén treballar per a la igualtat d'oportunitats, des del reconeixement de la diversitat cultural i per a la prevenció de la marginació social.

Programa de compensació educativa

- **Què és**
 - Ordena les accions dirigides a la compensació de desigualtats en educació
- **Finalitat**
 - Potenciar l'aplicació de mesures que afavoreixin la inserció educativa i social. Fomentar l'assistència continuada i evitar l'abandó escolar. Donar suport cultural i lingüístic i possibilitar el coneixement de les realitats culturals que interaccionen. Coordinació de plans d'atenció socioeducativa amb els serveis socials, menors i reforma. Atenció a les famílies.

Taula 4. Dades de l'alumnat de Compensació educativa. Gener 2001

	Infantil.	Primària	Secundària	Total alumnat CE
TOTAL	846	4263	1933	7042

Font: Conselleria d'Educació i Cultura. Maig 2001

Total de professorat de compensatòria

Centres públics	232
Centres privats concertats	30
TOTAL	262

Font: Conselleria d'Educació i Cultura. Maig 2001

Mesures d'atenció a l'alumnat immigrant

Sovint, en parlar de la importància de l'educació, ens referim a aquesta com a factor de canvi. La Constitució Espanyola ha reconegut el dret a l'educació com a dret fonamental, tot dotant-lo dels màxims instruments de protecció jurídica. De tots és reconeguda la importància de l'educació per aconseguir el ple desenvolupament de la personalitat dels infants, per adquirir les habilitats que els permeti en el futur un treball adequat i per afavorir la seva integració en la societat.

En el cas que ens ocupa, a l'atenció a l'alumnat immigrant, s'hi afegeix el fet que es troben situats en una posició de desavantatge pel fet de trobar-se en un lloc del qual desconeixen les llengües, la cultura, el sistema de viure... i en moltes ocasions el nivell d'escolarització del seu país d'origen no es correspon amb el que trobaran aquí.

En aquest sentit pensam que, com a primer pas, és necessària la revisió dels documents de centre per tal d'impulsar l'educació intercultural en el Projecte educatiu de centre, ja que es plantegen noves necessitats de tot ordre: organitzatives, professionals, materials...

Actualment hi ha una especial sensibilització, davant l'arribada d'alumnat immigrant, la qual cosa fa que els centres intensifiquin la seva feina preparant el Pla d'acolliment del centre i treballant de forma conjunta amb les diferents entitats locals.

El Pla d'acolliment és el conjunt d'actuacions que un centre educatiu posa en marxa per facilitar l'adaptació de l'alumnat i professorat que s'incorpora de nou al centre. La concreció de les activitats de cada pla ha d'anar en relació amb el context i la realitat de cada centre escolar, amb les característiques del professorat, de l'alumnat i de les famílies.

És per això que el Pla d'acolliment implica tota la comunitat educativa en l'anàlisi de la nova situació i la recerca de les solucions més adients com a resposta als interrogants que s'aniran presentant, quant a la reorganització dels recursos humans i materials per atendre aquests alumnes, el disseny d'estratègies de comunicació i la determinació de les actuacions curriculars necessàries i no oblidar que després de la família, l'escola és l'espai socialitzador, per excel·lència, per a infants i joves.

Millorar l'acollida de l'alumnat nouvingut i les seves famílies és determinant per aconseguir una societat futura que practiqui els valors de la convivència.

Mesures d'atenció a l'alumnat immigrant

- **Quines són**
 - A partir del Pla d'acolliment del centre:
 - Recursos i estratègies pedagògiques per reubicar el bagatge personal de l'alumne i amb l'objectiu d'explicitar els responsables concrets, la seqüenciació temporal, la metodologia més indicada, les estratègies, etc. dels processos següents:
 - del procés d'acollida dels alumnes, tant pel que fa al de centre com a l'aula
 - del procés d'avaluació inicial, processual i final
 - de la planificació i la coordinació dels itineraris individualitzats per a la formació instrumental bàsica
 - del procés d'inserció i socialització al grup classe.
- **Finalitat**
 - La finalitat del pla d'acolliment és la de facilitar el sentiment de pertinença a una nova comunitat, com a pas important per aconseguir un bon progrés educatiu de tot l'alumnat i una societat futura que practiqui els valors de la convivència.

Diferents tipus de suport

Diferents autors parlen de la distinció de dos processos diferents en el desenvolupament del llenguatge segons edats i moments maduratius:

- **Procés d'adquisició de la llengua**, fins als 8 anys; els infants fins a aquesta edat aprenen una segona llengua en un procés paral·lel a l'adquisició de la llengua materna.
- **Procés d'aprenentatge d'una llengua**, des dels 8 anys fins a l'edat adulta; en aquestes edats, i ja que parlem d'un procés d'aprenentatge, s'han de dissenyar diferents estratègies organitzatives i de suport que puguin donar resposta als diferents ritmes d'aprenentatge amb què l'alumnat respondrà a aquesta nova situació. A més edat s'anirà creant més necessitat de suports extraordinaris i és per això que els suports dirigits a alumnat de secundària constitueixen estratègies organitzatives més específiques.

a) Suport a la immersió

- **Què és**
 - Parteix de la decisió del centre de fer l'ensenyament en català. És un programa que afavoreix l'aprenentatge d'una segona llengua, a nivell oral, mitjançant la curiositat verbal, les pròpies vivències i una dinàmica de comunicació i de socialització. El mestre "immergeix" l'alumne en un medi comunicatiu i estimulant que el posa en situació d'usar la nova llengua. Adreçat a alumnes d'educació infantil, fins a 8 anys.
- **Finalitat**
 - Adquisició d'una segona llengua per a l'alumnat que desconeix la llengua pròpia de la nostra comunitat autònoma.

b) Suport lingüístic

- **Què és**
 - Actuació de suport des del punt de vista lingüístic i comunicatiu en consonància amb els objectius didàctics i pedagògics a assolir en la legislació vigent.
- **Finalitat**
 - Aconseguir que l'alumnat adquireixi com més aviat millor, una competència comunicativa per relacionar-se amb el seu entorn més immediat, escolar i social, i que li permeti, a curt termini, incorporar-se plenament al procés ordinari d'escolarització amb el màxim de possibilitats i en igualtat de drets que la resta de l'alumnat.

c) Tallers de llengua i cultura

- **Què són**
 - Estratègies de suport extraordinàries que reben els alumnes de llengües no romàniques que s'incorporen al sistema educatiu de les Illes Balears desconexent la cultura i sense cap competència lingüística en les llengües oficials. Els tallers de llengua i cultura estan adreçats a l'alumnat d'incorporació tardana i s'ubicaran dins els centres de secundària.
- **Finalitat**
 - Proporcionar la competència lingüística corresponent al nivell llindar de la llengua pròpia de l'ensenyament i també el vocabulari bàsic i científic de matemàtiques i de coneixement del medi social i natural, mitjançant les corresponents adaptacions curriculars.
 - Conèixer les característiques culturals, lingüístiques i històriques de les Illes Balears.

Quan deixen de rebre suport dels tallers de llengua i cultura continuen rebent suport lingüístic el temps que sigui necessari.

La mediació intercultural

Com a conseqüència del recent fenomen migratori ha sortit una nova figura professional: el mediador/a intercultural.

Entenem com a concepte bàsic de mediació intercultural la interacció, en el sentit de procés d'intercanvi que permet una influència mútua mitjançant la comunicació (Andalucía Acoge, Margalit Cohen Enrique). En aquesta interacció, la mediació cerca, d'una banda, facilitar la comunicació entre la societat receptora i el col·lectiu de persones d'origen estranger, en clar sentit preventiu de situacions de conflicte o bé en l'apropament de les parts per a la resolució dels conflictes que puguin existir.

Les causes bàsiques per a sol·licitar el servei de mediació intercultural són:

1. Poc coneixement mutu dels codis de referència cultural dels col·lectius immigrants i de la comunitat receptora.

2. Desconeixement de les llengües dels col·lectius immigrants.
3. Necessitat de donar a conèixer a la població immigrada els serveis existents i el circuit d'accés més adient.

Les funcions més habituals són:

1. Interpretació lingüística (traducció escrita i oral, interpretació).
2. Interpretació cultural (descodificació de valors culturals).
3. Facilitar la comunicació entre els/les professionals i usuaris en temes d'immigració i interculturalitat.
4. Resolució de conflictes entre comunitats diverses i suport personal als usuaris.
5. Promoure l'atenció a la població immigrada en igualtat de condicions.
6. Dinamització comunitària.
7. Coordinació amb els serveis responsables dels diferents àmbits on desenvolupa la seva tasca de mediació. En qualsevol cas mai pot substituir i/o assumir funcions d'altres professionals. És un professional més dins un equip interdisciplinari d'intervenció.

En aquests moments a les Illes Balears comptam amb la figura de mediador intercultural a diferents llocs:

- Sa Pobla
- Muro
- Pollença
- Felanitx
- Inca
- Manacor
- Mancomunitat des Raiguer
- Mancomunitat des Pla
- Eivissa
- Menorca

Programa de mediació intercultural

- **Què és**
— Estratègia de prevenció i resolució de conflictes entre comunitats que interactuen en un mateix espai.
- **Finalitat**
— Contribuir en el procés de creació i recreació per les parts implicades de noves regles i normes de convivència amb la finalitat que els intercanvis, les gestions i les modificacions siguin mútues.
- **Amb quins professionals compta**
— Mediator/a intercultural. Amb implicació comunitària de totes les institucions: Serveis Socials, Serveis Sanitaris, Centres escolars, Associacions del Municipi, Policia municipal...
- **Forma d'accedir-hi**
— Subvenció del Govern de les Illes Balears a Ajuntaments i/o Mancomunitats per tal que desenvolupin programes amb la finalitat d'afavorir la integració escolar i social dels menors i famílies immigrades procedents de països extracomunitaris.

Conclusions

L'escola tradicional es va preocupar durant molts anys dels aspectes cognitius. L'actualment malmenada LOGSE va ser una porta oberta per treballar els aspectes emocionals, afectius i relacionals.

Els professionals de l'educació ens vàrem identificar amb l'objectiu que defineix una de les finalitats de l'educació "*el desenvolupament global i harmònic de l'alumnat*" independentment de la seva llengua, religió, procedència, situació social i altres característiques que històricament s'havien configurat com a dificultats envers l'accés i la permanència en el sistema educatiu.

És cert que, sovint, hem lluitat contra l'adversitat del "no saber com" i que no poques vegades el professorat hem reproduït els models amb els quals vàrem aprendre.

Actualment constatarem una gran diversitat existent en els centres escolars, una pluralitat de models familiars, canvis d'hàbits socials i múltiples canals d'accés a la informació.

Aquest nou panorama fa que l'escola es replantegi alguns dels objectius quant a transmissió de coneixements i també a les estratègies metodològiques i les fórmules de comunicació entre el mateix professorat, professorat i alumnat, professorat i famílies i a la comunicació entre el mateix alumnat.

Cada vegada és més necessari treballar per a un "*desenvolupament global i harmònic de l'alumnat*" com a mitjà per arribar a una societat on tothom tingui igualtat d'oportunitats.

Un objectiu bàsic de l'educació és, doncs, el d'aprofundir en la dimensió de les relacions que es produeixen o s'han de produir en la interacció dels membres que formen part de la comunitat educativa.

L'autoconcepte i l'autoestima configuren la representació d'un mateix, de la pròpia identitat, el reconeixement de l'altre, les representacions mútues, les expectatives i les atribucions causals. A partir de l'autoestima s'estableixen les relacions que configuren els motius i la intencionalitat amb que s'actua i també l'enfocament que s'estableix per ensenyar o per aprendre.

Entendre i acceptar aquests processos d'emocions i d'afectes dins un context educatiu concret és el que ens permetrà donar sentit als processos educatius que es desenvolupen en els centres i a les aules.

Tot això, però, no és suficient. A la vegada que hem de prendre un compromís professional, referit a qualsevol àmbit d'intervenció, és necessari interioritzar la realitat en la qual desenvolupam la nostra tasca. Hem de saber si com a persones, membres d'aquesta societat, volem formar part d'un nou projecte comú.

Quant al tema que ens ocupa, immigració i educació, i retornant a la nostra proposta inicial "*parlar d'un context educatiu i no d'un context escolar*" i evidentment, des d'una perspectiva de l'educació com a compromís social, veim la necessitat de treballar de forma comunitària elaborant propostes d'intervenció conjunta que donin resposta a les necessitats socials que ens envolten.